

Zaman Gazetesi

1 Temmuz 2014

Herkül Millas

Kim haklı kim haksız diye hükümde bulunanlar pek çoktur.

Mahkemelerde hâkimler, futbol sahalarında hakemler, aile içinde baba (eğer otoriterse), ilkokulun sınıfında öğretmen, dükkânda müşteriler (müşteri her zaman haklıdır), işyerinde patron, her zaman her yerde kendilerini patron zannedenler, uluslararası arenada ilke olarak Birleşmiş Milletler ama pratikte güçlü olanlar, savaş halinde bulunanlar varsa galip gelen, sanat alanında eleştirmenler, vb. Dikkat ederseniz bu karar mercilerini iki büyük kategoriye ayırabiliriz.

Birinci grupta tarafların onayını almış hakemlerdir: ülkenin mahkemeleri, futbol maçında federasyonun tayin ettiği kişi, Birleşmiş Milletler vb. İhtilafta olan taraflar bunları hakem olarak kabul etmişlerdir; kararlarına da saygı duyarlar. Öteki grupta tartışmalı hakemler bulunur: aile içinde çocuklar büyür, dayakçı babaya başkaldırırlar olur, anne “ben de insanım”, diyebilir; şımarık müşteriyi paylayan çıkabilir; silah gücüne dayanan güçlü insan günü gelir savaş suçlusu sayılabilir. Yani hakemliğin meşru olanı vardır, meşru olmayanı; gönüllü olarak kabul göreni vardır, zor altında biat edileni.

Ama meşruiyet sınırı her zaman herkes tarafından hemen görülmeyebilir ve “hakem” tartışmalı olabilir. Futbol maçlarında arada hakemlerin dayak yemesi buna örnektir – tabii spor alanında saldıranlar genellikle yenilenlerdir. Yani bazen kimileri “hakemi” kabul ederken başkaları tanımayabilir. Yunanistan’da bugünlerde yaşanan bir olay bu farklı algı konusunda öğreticidir. Türkiye’deki uygulamalara da ışık tutacağını düşünüyorum. Olay şu: Ekonomik kriz içinde olan komşu, başka önlemlerin yanı sıra maaşlarda da kesintilere gitti. Ancak en üst mahkeme olan Yargıtay geçenlerde bir kararını açıkladı. (Yunanistan’da Anayasa Mahkemesi yoktur, en üst yargı kurumu yasaların anayasaya uygunluğuna karar verir.) Hâkimlerin maaşlarına (yani kendi maaşlarına da) yapılan kesintilerin anayasaya aykırı olduğuna karar verdi. Dolayısıyla geçen yıllardan bugüne yapılan kesintiler ilgililere ödenecek ve eski maaşların ödenmesine de devam edilecek.

Bu karar hükümeti zor durumda bıraktı. En başta maaşlardaki kesintiler yalnız hükümet kararı değildi, Troyka ile (yani kesintiler AB, IMF ve Avrupa Merkez Bankası ile) birlikte kararlaştırılmıştı. Hakimlerin maaşlarındaki kesintiler uygulanmadığı durumda bütçeye ek yüz milyon Euro’ya yakın bir yük biniyor. Önceden hesaplanan bütçe fazlalığı değişiyor –yani uluslararası bir anlaşma bozuluyor- ve ülkenin alacağı krediler de tehlikeye giriyor. Ayrıca belli bir sınıfa, hâkimlere, imtiyaz tanır gibi farklı bir uygulama başka alanlardaki çalışanların itirazlarına da neden oluyor. Büyük bir ihtimalle silahlı kuvvetlerde de benzer bir uygulamaya gidilecek. Bu da iki yüz milyon Euro’luk ek bir yüke neden olacak. Böyle bir kararı mantıklı görmeyenler de var: “ülke iflas etmiş etmemiş aynı maaşı ödeyeceksin” diye bir karar pratikte absürt bir istektir.

Ama hükümetin tepkisi çok mülayimdi: “Mahkemenin kararına uyacağız, kararın gerekçesi ne olursa olsun mahkeme kararları uygulanır” demiştir. Köşe yazarları, “özel çıkarlarınızı gözetiyorsunuz” türünden eleştirilerde bulundu. Ama devleti ve anayasayı korumakla yükümlü hükümet, yapısal bir kriz yaratmadı, ülkenin temellerini sarsmadı. Şimdi bu yeni sürpriz bütçe açığını kapatmak için yeni kaynaklar aranacak. Muhtemelen bu mali yük başka çalışanlarca karşılanacaktır. Ve bu süreçte bu kararları alan yüksek hâkimler toplumun karşı tepkilerini hissedecekler.

Ama bu “mülayim” tutum yalnız hükümetin bir seçimi değildi. Troyka da hükümetle ilk anlaşmayı yaparken bu olasılığı göz önüne almıştı. Çünkü hükümetin kararlarından sonra bu kararların anayasaya uygunluğuna bakan bir merciin olduğunu AB tabii ki biliyordu. Üst yargı kurumu bazı kanunları anayasaya aykırı bulacağı durumda ne yapılacağını önceden karara bağlamışlardı: yeni kaynaklar aranacaktı. Yani Avrupa Birliği içinde mahkeme kararları konusunda ne yapılacağı peşin kurala bağlanmıştı, demek istiyorum. Onlar da mahkeme kararı karşısında saygılı olmayı peşin kabul etmişlerdi. Başka ne yapabilirlerdi ki, Avrupa müktesebatı çerçevesinde?

Ama denecek ki, hâkimlerin kararında mantıksızlık ve haksızlık var. Ben de bu görüşteyim. Ama yasaları ve yargı kurumlarının kararlarının tanınmaması, by-pass edilmesi veya uygulanmaması çok daha büyük zararlara neden olacağı AB dünyasında (ve genel olarak “Batı’da”) kabul görmektedir. Yargının bazı kararları (ki yanlış da olabilir) yargı kurumları içinde tartışılır ve halledilir. En üst mercilerin kararlarına kimse karışmaz. Bunun dışında farklı bir uygulama –hakimleri değiştirmek, hemen yeni kanunlar çıkarmak vb.- devletin temellerini sarsar. Zarar, “yanlış yargı kararlarının” vereceği zarardan çok daha büyüktür.

Futboldan bir örnek vereyim. Futbol benzetmesi işlevli, çünkü hem Dünya Kupası gündemde hem de bazı insanların kafası futbola hukuktan daha yatkın. Sahada hakemin kararı kesindir. Hatta maçtan sonra televizyonda hakemin ofsaytı, topun kale çizgisini geçtiğini, penaltılık bir durumun da olmadığını görmediğini görsek de maçın sonucunu sorgulamayız. Bu hakemi azletsek de kararını değiştirmeyiz. Haksızlıksa haksızlık, yanlışlıksa yanlışlık, ama karar değişmiyor. Veya değişecekse değişikliğin nasıl olacağı da önceden kurala bağlanmıştı. Neden? Çünkü bu konularda hakemin kararları sorgulanmaya, kabul edilmemeye ve kurallar ihlal edilmeye başlandı mı, doğacak zarar o maçta yaşanan zarardan çok daha ağır olacaktır da ondan. Hakem kararları “yanlıştır” mantığıyla kabul görmezse aslında futbol oynanamaz! Futbol dünyasında kaos yaşanır.

Bu hakem/hâkim ilkelerinin arkasında yüzyılların deneyimi yatar. Hukukun bağımsız olması, müdahalelerin zararlı olduğu görüşü tekil olaylar üzerinden ele alınmaması da bundan dolaydır. Bireylerin (yurttaşların, futbolcuların, evde çocukların, annelerin vb.) haksızlığa uğramaması için yasalar çıkartılır, bu konuda etraflıca düşünülür, kontrol mekanizmaları kurulur (üst mahkemeler, temyiz, Anayasa Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi) ama yargıya bir noktadan sonra müdahale edilmez. Bu ilke acizlik örneği değildir; bir birikimin doğal sonucudur. Hukukun ilkeleri bir bilgeliğin birikimini içerir. Bunu anlamayanlar en azından futbol hakemlerini düşünsünler: Her maçın sonunda hakemi dövmemiz futbol adına pek iyi olmaz, değil mi? Aslında artık futbol oynanamaz. Kriz yaşanır.